

DOI: 10.30520/tjsosci.1051771

GIYSİLERİN TARİHSEL SÜRECİNE GENEL BİR BAKIŞ

AN OVERVIEW OF THE HISTORICAL PROCESS OF CLOTHING

Dilber YILDIZ¹

ÖZET

İnsanlık tarihinde giysi kullanımı ne zaman başladığı bilinmemekte en erken dönemlerde avladıkları hayvan postlarını giysi olarak kullandığı varsayılmaktadır. İnsanoğlunun örtünme içgüdüğü ve doğal olaylardan korunma gereksiniminden doğan, giyim kuşam kültürü, tarih öncesi çağlardan başlayarak günümüze kadar gelmiştir. Giysiler dönemlerin, ülkelerin, toplulukların veya kişilerin özelliklerini yansıtan önemli objeler, kültürlerin en canlı belgelerinden de biri olmuşlardır. Mezopotamya coğrafyasında kurulan devletlerde, Eski Çağ Anadolu Uygarlıklarında tarih öncesi çağlara ait ilk buluntular sanat ve giyim kültürü hakkında bilgiler vermektedir. Prehistorya 'ya ait giyim kuşam kültürü hakkında bilgileri duvar kabartmaları, çivi yazıları, kitabe, tabletler ve taş oymacılığı ile yapılan el sanatı eserler, giysiler hakkında bilgi vermektedir. Duvar kabartmalarında tasvir edilen insanların üzerlerindeki giysiler, farklı devirlerin giyim-kuşamını öğrenmemize yardımcı olmaktadır. Kurganlardan çıkarılan kanıtlar arkeologlara insanların giydiği giysilerde çıkarımlar yapma olanağı sağlamıştır. Toplumun sınıflara ayrılmasıyla giysiler arasındaki farklar da artmış, yaşanan bu gelişmeler tarihin her döneminde olduğu gibi giyim kuşama da yansımıştır. Çok zengin bir giyim kuşam geleneği olmasına rağmen araştırmalar yetersizdir. Kültürel gelişmelerle değişime uğrayan giysilerin araştırılması önem arz etmektedir. Toplumlara göre farklı özellikler kazanan giysinin tarihsel süreçte gelişimini, bilinirliğini artırılmasına katkı sağlanması amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama tekniği olarak belge analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler örneklemeğe uygun olduğu düşünülen görsel materyallerle desteklenmiştir. Bu çalışmada, giysilerin tarih öncesi dönemden (Prehistorik) başlayarak, Sümerler, Mısır, Çin, İran, Hun, Göktürkler ve Uygurlar Eski Anadolu Uygarlıklarında; Hititler, Frigler, Urartular, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlı Dönemi ve Anadolu halk giysileri araştırılmış ve giysi örnekleri ile ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler Giyim kuşam, prehistorik, Anadolu, kültür, uygarlıklar

ABSTRACT

It is unknown when the usage of clothes began in human history, however, it is likely that they utilized the skins of the animals they hunted as clothing in the beginning. Starting in prehistoric times, the clothing generation's culture, which was developed from the human desire to cover and the necessity to protect against natural events, has made its way down to the present day. Important artifacts that reflect the peculiarities of many eras, countries, communities, or individuals have also become one of the most vivid cultural documents. The first ancient artifacts in the Ancient Anatolian Civilizations provide information on the culture of art and apparel in the states created in Mesopotamia's geography. It includes information about prehistoric clothing, wall reliefs, cuneiform writings, inscriptions, tablets, and handicrafts made with stone carvings, as well as clothing. The clothes worn by the people shown

¹ Öğr.Gör, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Giyim Üretim Teknolojisi Bölümü, dyildiz@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2211-061X

on the wall reliefs teach us about different eras of attire. Archaeologists have been able to make judgments about people's clothing based on evidence found in the kurgans. With the division of society into classes, the differences between clothes have also increased, and these developments have been reflected in clothing as in every period of history. Although there is a very rich tradition of clothing generation, researches are insufficient. It is crucial to look into the clothing that has altered as a result of cultural changes. This study was carried out in order to contribute to the development and awareness of the garment, which has evolved according to the societies, in the historical process. In the study, one of the descriptive research methods, the screening model was performed. Document analysis was performed as a data collection technique. The data obtained were supported by visual materials that were considered suitable for sampling. In this research, starting from the prehistoric period (Prehistoric), the clothes in the Sumerians, Egypt, China, Iran, Huns, Gokturks and Uyghurs Ancient Anatolian Civilizations; Hittites, Phrygians, Urartian's, Byzantine Seljuks and Ottoman Periods and Anatolian folk costumes were researched and discussed with clothing samples.

Keywords Clothing, prehistoric, Anatolia, culture, civilizations.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu, kültürel gelişim ve yaşam sürecinde giyim kuşamı, koruma amaçlı kullanmasına rağmen gelişim aşamasında kültürel işlevler yüklemiştir. Törelere toplumsal ve kişisel değerlerin, kültürel ve ekonomik şartların şekillendirdiği kültürel öge ve kültürün taşıyıcısı olmuştur (Erden, 1998). Coğrafi şartlar, cinsiyet, yaşam tarzı ve kültürün etkileşimi ile giysiler tarihsel süreçte değişikliğe uğramıştır. Geleneksel giyim tarzına yansıyan kültür, ekonomik durum, hiyerarşik yapı, toplumsal statü, meslekler ve uğraşlar giyim tarzları belirlemiştir (Türkoğlu, 2002). Prehistorya 'ya ait giyim kuşam kültürü sınırlı olmuş vazolar, mühürler ve kabartmalardan bilgi edinilmiştir. Mezopotamya'daki eski doğu uygarlıklarında güzel sanatlar güçlenmiştir. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türklerin giyim ve kuşamı Anadolu yerli giyim kuşam geleneği ile yoğrularak biçimlenmiştir. Anadolu giysileri malzemesi, biçimi ve bezemeleriyle Türk halk kültürünün zengin kaynakları olmuştur (Erman, 2008). Türkler, yaşadıkları coğrafya ve doğa şartlarına uygun biçimde giyinmişlerdir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeden önce giyim özelliklerini yansıtan bilgilerden halkın göç kültürüne ve hareketli hayata uygun modeller giydiği anlaşılmaktadır. Geleneksel giyim tarzını iklim şartları ve bozkır kültürü, din ve ekonomik yapı vb. şekillendirmiştir.

Giyim tarzı, milletlerin kültürleri hakkında ipucu ihtiva etmektedir. Sümerlilerin yün peşli konakeşleri, İranlıların çok pahalı ağır kumaşlardan uzun kıvrımlı kaftanları, Mısırlıların keten kumaşlardan yapılan piliseli giysileri, Çin'in ipekli elbiseleri, Hunların yün veya keçeden giysileri, Hititlerin Hurri gömleği denilen tunikleri, Göktürklerin giyim ve kuşamda da keçeyi kullandıkları, Uygurlarda işlemeli elbiseler, Friglerin askeri elbiseleri ve fibulaları, Bizanslıların paenula denilen giysileri, Selçuklulara ait olan 'Varka ve Gülşah yazması' Anadolu Selçuklu dönemi kıyafetlerini tanıtan önemli eserlerdir. Osmanlı Dönemi'nde sırma bezemeli giysiler, görkemli gösterişli kürkler, kaftanlar ve aksesuarlar yer almıştır. Türk giyimi ve kuşamı ressamların tablolarından, minyatürlerden ve padişah saraylarında bulunan giysilerden öğrenilmektedir. Bu çalışmada literatür verilerine göre örneklerle birlikte ele alınarak araştırma yapılmıştır. Gelecek kuşaklara giysilerin tarihi gelişimi görsellerle desteklenerek anlatılmıştır.

2. GIYSİLERİN TARİHSEL SÜRECİ

2.1. Prehistorya Dönemi

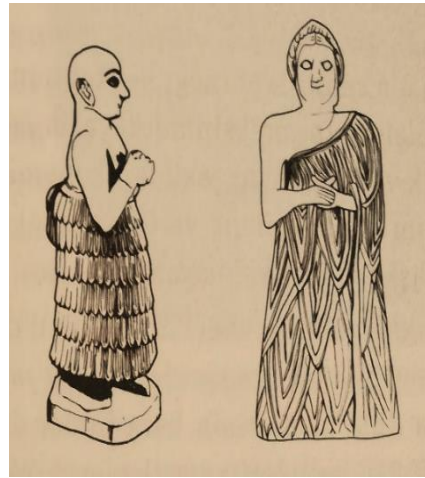
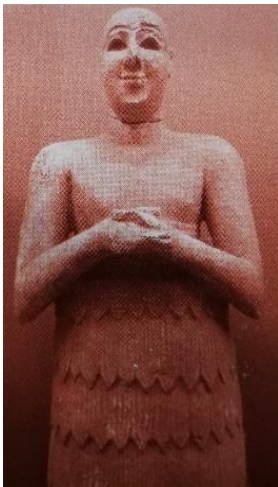
Prehistorya Dönemi'nde modanın kaynağının, dini törenler, tanrılar ve savaş olduğu görülmektedir. Tanrı rölyefleri, dini törenlerde rahiplerin özel giysileri, stil ve modanın kaynağını oluşturmaktadır. Döneme damgasını vuran krallık ve devletlerin sanatları birbirinden ayrılmaktadır. Prehistorya 'ya ait giyim kuşam kültürü hakkında bilgileri plastik sanatlar ve ev için üretilmiş objelerden öğrenilmektedir. Heykel ve heykelcikler, çeşitli sirenler- attascheler (eklentiler), boyun süsleri, mücevherler, hayvan heykelcikleri, sfenksler, vazolar, kaplar, kurslar, mühürler dönemin modasını en iyi yansıtan buluntulardır. Tarih Öncesi Dönemlere ait giysilerle ilgili günümüze ulaşan kanıt yoktur. Tanrı heykelcikleri, duvar kabartmaları, çivi yazıları, kitabe ve tabletler ve dönemin en gözde mesleği oymacılık ile yapılan el sanatı eserleri bilgi vermektedir. O dönemin insanları çeşitli hayvanları avlayarak onların postuyla veya yünlerinden elde ettikleri bir takım örme giyim eşyalarıyla örtünmüşlerdir (Gürsoy, 2004).

2.2. Neolitik Dönemi

M.Ö. 1000 – 5600 yılları arası Neolitik Çağ'da giyim kültürüne ilişkin ipuçları taşıyan buluntular ortaya çıkmıştır (Gürsoy, 2004). Dokumalar, organik malzeme ile yapıldığından toprak altında varlığını uzun süre koruyamamakta ve günümüze kalmamaktadır. Bu sebeple Eski Dönemlere ait giysi tarzlarına ilişkin bilgiler, betimlenen eserlerden öğrenilmektedir. Farklı çağlara ait, mühür, kabartma, heykel ve duvar resimlerinde betimlenen giysiler, farklı dönemlerin modası hakkında bilgi vermektedir (Ökse, 2008).

2.3. Sümerler

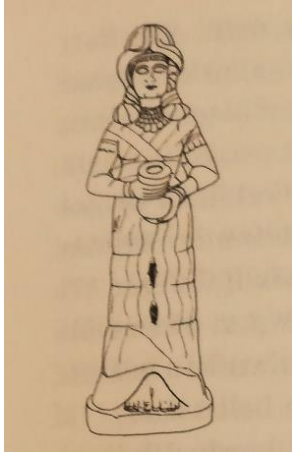
Sümerler de bazı figürler yünlü koyun postu bazıları ise ottan veya çok hafif kumaştan yapılmış görünümü veren çok ince pilili elbiseler giymişlerdir. Heykellerin çoğunda nakışla ilgili kanıt yoktur. Bazı heykellerde nakış iplik işlemler görülmüştür. Akad hanedanında Maniştusu'nun heykelleri dekoratif desenlerin düğümlendiği, görkemli saçakları olan giysiler tasvir edilmektedir. Arkeologlar tarafından bulunması mümkün olmasa da Sümer kadınlarının moda bilincine sahip oldukları düşünülmektedir (Crawford, 2010).

Görsel 1 Sümerlilere ait bir heykeldir. (İstanbul Arkeoloji Müzesi). Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 2 Erken hanedanlık dönemine ait kadın heykelidir. Kaynakça: (Aksoy & Çelik, 2013)

Görsel 3 Yünlü Örgülerden yapılmış kaunakeş giymiş heykelciktir. Kaynakça: (Bordreuil, Chatonnet & Michel, 2014)

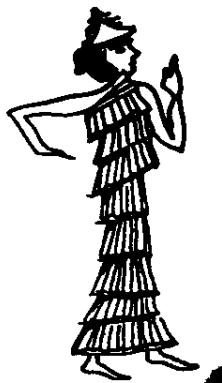

Görsel 4 Bilinen ilk kesimli giysilerden biri olan karmaşık bir kıyafete bürünmüş elinde su fişkırtan vazo tutan tanrıça Mari, yaklaşık 2100. Kaynakça: (Bordreuil, Chatonnet & Michel 2014)

Görsel 5 II. Sargon yüksek bir görevliyle, VII. yüzyıl. Kaynakça: (Bordreuil, Chatonnet & Michel, 2014)

Görsel 6 Yeni Sümer dönemine ait, birçok püskül, inci ve kenar süsüyle bezenmiş karmaşık kıvrımlı bir giysi taşıyan heykelciğin arkadan görünüşü, Sasa, yaklaşık,2100. Kaynakça: (Bordreuil, Chatonnet & Michel, 2014)

Mezarlıktan çıkarılan kanıtlar bize insanların giydiği giysilerde çıkarımlar yapma olanağı sağlamıştır. Üç tür giysi tanımlanmıştır; ince dokuma, kaba dokuma, püskül veya pili olan uzun iplikli giysi. Zengin mezarlarda bulunan cesetlerde kabuk ve metallere yapılmış boncuk ve halkalarla süslenmiş giysiler giymişlerdir. Saray hanımları bileklerinde boncuk sıraları olan uzun etekli ceketler giymişlerdir. Etek ve pantolon giydiklerine dair kanıt bulunamamıştır. Başlıklarının altına ince peçe veya maske takmışlardır. Uzun bir iğneyle omzun üzerine iştirilmiş pelerinleri kadın ve erkekler kullanmıştır (Crawford, 2010). Sümerler de erkek ve kadın giysileri yalın özellik taşımaktadır. Ortak giysi örme tuniktir. Kadınlar sol omuzdan sarkıtarak kullanmıştır. Örtünmek amacıyla kullandıkları etek taç yaprağı biçiminde uçları kat kat saçaklıdır. Sümerli kadınlar, gövdeyi boyuna kadar spiral biçimde saran etek kullanmışlardır (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 7 Sümer uygarlığı kadın giysisidir. Kaynakça: (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 8 Babil Asur Uygarlığı ilkçağ kadın erkek ortak giysisidir. Kaynakça: (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 9 İlkçağ, Mari'den iplik eğiren bir kadın. Kaynakça: (Crawford, 2010)

Sümerlilerin yün peşli konakeşleri, fistan (eteklik) şeklindeki giysi, ilk defa kadın heykelinde görülmekte, Sümer dokuma sanatının ne düzeyde gerçekleştirilmiş olduğunu gösteren örneklerdir. Dokumacılığın o çağlardaki durumunu aksettirmiştir (Yağan, 1978).

Görsel 10 Sümerlilerin yün peşli konakeşleri yerine uçları göğüs üzerine gelecek peştamal. Kaynakça: (Yağan, 1978)

Görsel 11 Lagaş'ta bulunan fistan tarzındaki konakeş M.Ö.2800 senesi Sümer sanatını gösteren örnektir. Kaynakça: (Yağan, 1978)

Babiller ve Asurlar da kadın ve erkek giysileri benzerdir. Giysiler Sümer kadın giysilerine benzerlik göstermektedir. Gövdeyi tamamen saran uzun bir şaldan oluşmaktadır. Şal kenarları saçak süslemeleriyle bezenmiştir. Kral ve rahiplerin giydiği başlıklar silindirik biçiminde üstleri yatay ve dikey yivlerle bezelidir. Zengin işlemeli, bezeli, kenarları saçak tunikler, bilezik, büyük kolye ve küpeler kullanılmıştır (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 12 Uruk Vazosunun üst kuşağı yaklaşık 3000. Burada ilk dokuma giysiler görülmektedir. Erkeklerde sıradan katmanlı eteklikler, kadınlarda kıvrımlı entariler. Kaynakça: (Bordreuil, Chatonnet & Michel, 2014)

2.4. Mısır

Giyim tarihine ait ilk veriler M.Ö.3000'li yıllara ve Antik Mısır Uygarlığına aittir. Bugünlere kadar gelen giyim kültürünün, o tarihlerden itibaren Mısır Uygarlığı ile başladığı kabul edilmektedir (Gürsoy, 2004). Mısır, Ege çevresinin bilinen en eski eserlerini Mısır uygarlığından fresk kabartma ve heykellerden öğrenilmektedir. Nil Bölgesi zengin ve üstün kültürle ortaya çıkmaktadır. Tarih öncesi çağlardan başlayarak İ.Ö.1000 yıllarına dek binlerce yıl sürmüştür. Mısırdaki iklimin sıcak olması giyimi etkilemiş vücudun birçok yerini açıkta bırakan giysiler giyilmiştir. Keten ve patiskaya benzeyen saydam kumaştan yapılmıştır. Dini nitelikte sembolik motiflerle süslenmiştir. Bu dönemde kadınlar, pili yapılmış, nemli kumaşları ağır taşlar altına koyarak ilkel pilise yöntemini geliştirmişlerdir (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Buluntulardan yola çıkarak Mısırlıların iyi dikiş diktikleri ve o günün ölçülerine göre çok şık giyindikleri anlaşılmaktadır. Erkekler, belden diz kapaklarına kadar uzanan giysi giymiş,

başlarına ihtişamlı başlıklar takmışlardır. Zaman zaman pilise veya piliseyi andıran kıvrımlardan oluşan etekler giymişlerdir. Bez örgülü, keten tipli kumaşlardan yapılan giysilerle, drape ve pililerin sayısı inceliği ve çokluğu erkeğin toplumdaki statüsünü göstermektedir (Gürsoy, 2004).

Görsel 13 Mısır Uygarlığı İlkçağ kadın giysisi. Orta Krallık Dönemi Kalasiris giysisidir.

Kaynakça: (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 14 Uzun piliseli vücuda yapışık heykel ve duvar oymalarında görülen kadın kıyafetidir.

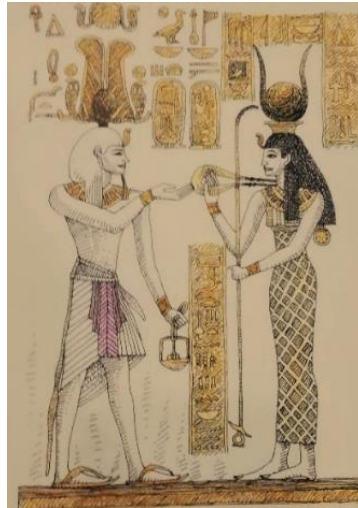
Kaynakça: (Yağan, 1978)

Görsel 15 TUT – ANCH – AMONS mezarlarından çıkan elbiseler o devir dokuma sanatının örnekleridir.

Kaynakça: (Yağan, 1978)

Görsel 16 Mısırlılar genellikle kaba etek biçimindeki basit keten elbiseler giymişlerdir. Yılanlı Tanrıçadır.

Terracotta. Knossos. İ.Ö.1600 Arkeoloji Müzesi, İraklion Girit Kaynakça: (P Moda ve Sanat Dergisi, Kış 98-99)

Görsel 17 Chenti (Şenti)etek şeklindeki giysiler, Kalasiris, entari havasında olan giysidir.

Kaynakça: (Gürsoy,2004)

2.5. Çin

Çin’de ipekli kumaş kalıntıları dokumacılık tekniğinde büyük gelişmenin varlığını kanıtlamaktadır. Çin’de ipek dışında bitkisel liflerin de kullanıldığı bilinmektedir. Yünlü kumaşlar henüz yoktur. İpek Çin için her şey demektir. Sadece dokumacılıkta kullanılmakla kalmamış günlük yaşamda da kullanılmıştır (Aytaç, 1982).

Görsel 18.yüzyıla ait ipekli çocuk paltosudur. Desenler kilim tekniği ile meydana gelmiştir. Zemin parlak sarı, canavarlar mavidir. Kaynakça: (Yağan,1978).

Görsel 19 18.yüzyıla ait tülle işlenmiş 12 sembolü Kraliyet Robu olup, sarı zemin üzerine birçok renkte işlemelerden meydana gelmiş, dimi örgüsü olan ipekli elbisedir. Kaynakça: (Yağan :1978)

2.6. İran (Persler)

İran (Persler), İ.Ö.539-331 tarihinde Orta Asya'dan gelip İran'a yerleşmişlerdir. Perslerin giyimi Mezopotamya uygarlıklarından farklılık göstermektedir. Yaşama biçimlerinde çekingen tutumları giyimlerine yansımış, tümüyle örtünmeden oluşan giyim biçimi ortaya çıkmıştır. Kadın ve erkekler uzun bluzlar, doğu etkili (oryantal) pantolonlar giymişlerdir. Üstüne pelerin ya da kayışlı tunikler giyilmiştir. Dirseklerden başlayıp genişleyerek yelpaze açılan kolları ağır işlemeleri bol drapelidir. Giysiler de kullanılan iplikler tabii renklerdedir. Zamanla giysiler boyanıp geometrik biçimlerle bezenmiştir (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986). Çok pahalı ağır kumaşlardan uzun kıvrımlı kaftanlar giydikleri kabartma örneklerinde görülmektedir (Yağan,1978).

Görsel 20 Pers Uygarlığı İlkçağ tunik.

Görsel 20 Kaynakça: (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 21 Kaynakça: (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Görsel 21 Pers Uygarlığı İlkçağ tunik kolundan ayrıntıdır.

2.7. Hun

Hun kurganlarında kumaş, deri, yün veya keçeden yapılmış giysiler ele geçirilmiştir. Mezarlardan çıkarılan kaftan, keçe veya deriden bot ve çizmeler, yün çoraplar, başlıklar Hun asilzadelerine aittir. Giyim kuşamın bozkır geleneğine göre geliştiğini göstermektedir (Çoruhlu, 1998).

Görsel 22 Hun kurganlarından çıkan asil kişilere ait kaftandır. Kaynakça: (Diyarbakirli, 1972)

2.8. Göktürkler

Göktürklerde Katanda kurganlarında ipekli kürklü elbise bulunmuştur. İpekli kumaşlarda Sasani motifleri hakimdir. Kumaşlar, kürklü cübbeler, kaftan, palto, pantolonlar, keçe çizmeler bulunmuştur. Ele geçen heykelerde kemer (kuşak) şapka, küpeler, kullanıldığı görülmüştür (Ögel, 1988). Kültigin mezar anıtında bulunan heykeller Göktürklerin kıyafetleri bakımından çok zengindir. Parçalar halinde kakmalı kemerler, kemerlerin arkasına bıçak takılıdır. Gündelik eşyaların içine konduğu küçük torbalar kemerlere asılmıştır (Aslanapa, 1984). Heykeller Türk yüz şemasını, saç şeklini, giyim tarzını (başlık, kaftan, pantolon, sarkıntılı kemer, çizme) yansıtmışlardır (Çoruhlu, 1998). Göktürkler çarık, börk ve keçe çizme, giymişlerdir. Göktürklerin, yaşantılarının her alanında keçeğe yer verdikleri çadırlar dışında giyim ve kuşamda da keçeği kullandıkları bilinmektedir (Ergenekon, 1999).

2.9. Uygurlar

Uygur ülkesinde bulunan harabelerde, ele geçen çok zengin duvar resimleri, minyatürler Uygurların özellikle kıyafetler ve kullanılan renkler hakkında bilgi vermektedir (Yağan, 1978). 9. yüzyıla tarihlenen Bezeklik Tapınağı'ndaki Uygur duvar resimlerinde figürlerin önden açık boy entarileri giydikleri görülmüştür (Scarce, 1987). Uygurlar kumaş imalinde çok becerikli olmuşlardır. Pamuk keten elbiseler, sırmalı kürkler giymişlerdir (Yağan, 1978). Uygurlara ait duvar fresklerinde kıyafetlerin gelişmiş olduğu resmedilmiştir. Portre niteliğinde yapılan fresk figürlerin üzerindeki elbiselerden basit bitkisel süslemeler seçilmektedir (Salman, 1988). Uygurlar döneminden kalan Murtuk ve Bezeklikteki mabet duvar resimleri üzerinde yer alan figürlerin giysileri işlemlerle bezenmiştir. Bu dönemde de işlemenin varlığına işaret etmektedir. Bitkisel ve geometrik bezemelerle işlenmiş elbiselerde sarma iğnesi görülmektedir (Barışta, 1984). Hitit ve Urartular 'da görülen tek omuzdan büzgülü entari şeklinde giysiler birebir Roma ve Antik Yunan'da görülmektedir (Gürsoy, 2004).

3. ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARINDA GİYİM KÜLTÜRÜ

Eski Anadolu uygarlıklarında giyim kültürüne ilişkin ilk buluntular 'Tarih Öncesi Çağlar' ya da 'Yontma Taş Dönemi' denilen Paleolitik Çağ'a aittir. M.Ö.10000 yılına kadar dayanan bu çağdan önceki dönemlere ait buluntular sanat ve giyim kültürü hakkında yeterli bilgi vermemektedir. Tarihte ilk yerleşik düzen ve sosyal yaşamın Anadolu topraklarında başladığı bilinmektedir Neolitik Çağlar'ın en değerli sanat eserlerine de Anadolu'da rastlanmaktadır. 1800-2000'lerde giysilerle ilgili bilgi ve buluntular karşımıza çıkmaktadır. Tarihteki ilk

giysilerin kadınlara ait olması şaşırtıcıdır. Hatti ve Hititler 'den itibaren erkek giysilerine rastlanmaktadır. Kadın tanrıçaların süs eşyaları giyim kültürü açısından önem taşıyan ilk buluntulardır. İlk altın ve gümüş takılar Tunç Çağı'na aittir. (Gürsoy, 2004). Türk milletinin kültür tarihi incelendiğinde, çok zengin giyim kuşam potansiyeline sahip olduğu yüzyıllar öncesinde bile tabiatteki farklı malzemelerden elde ettikleri hammaddeleri, insanların yaratıcılığını kullanarak değerlendirdiği bilinmektedir (Koç & Koca, 2015). Giyim tarzı, milletlerin kültürleri hakkında ipuçları bilgi vermektedir. Hayvancılıkla uğraşan göçer Türkler, coğrafya ve doğa şartlarına uygun üretim biçimlerine göre şekillenen biçimde giyinmişlerdir. Koyun, deve yünü kuzu sığır, tilki az miktarda ayı derisi bozkır Türk giyim eşyasının hammaddesi olmuştur (Kafesoğlu, 1984). Yüzyıllar boyunca batıya doğru yönelen Türkler yer değiştirmişler, giyim geleneklerini yanlarında taşımışlar, giyim unsurlarını gittikleri yerlere götürmüşlerdir. Göçler birlikte giysiler yerel etkilerle de çeşitlenmiştir (Görünür, 2010).

3.1. Hititler

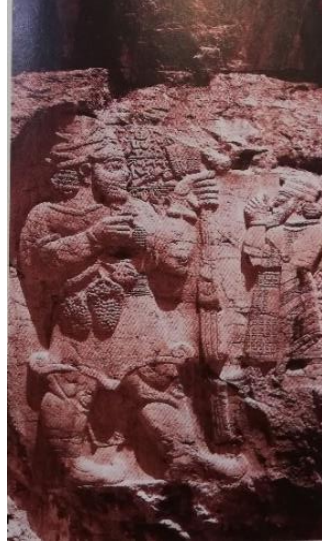
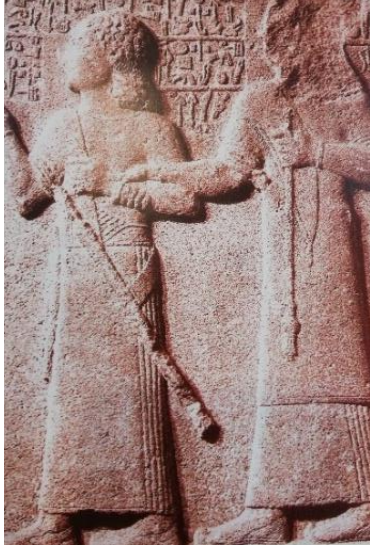
Hatti, Hitit ve Urartulardan kalma buluntular Anadolu Uygarlıklarında giyim kuşam kültürü konusunda en çok malzeme bulunan devletlerdir. Duvar kabartmaları, tanrı heykelleri, taş oymacılığı ile yapılan el sanatı eserleri bu dönemler hakkında bilgi vermektedir (Gürsoy, 2004). Tabletlerden anlaşılacağı üzere Hatti kıyafetlerini gösteren birçok eser ele geçirilmiştir. Kadın elbiseleri topuklara kadar inen uzun kollu, bele kemer bağlanır, etek düz olup dikey pililerle süslenmiştir. Çuhadan elbiseler, çamaşırlar renklere boyanmış saçaklar zengin resimlerle süslenmiştir. İşleme resimlerinde köşe motifler, (sivastika) gamalı haç adı verilen sembolere rastlanmıştır. Hatti dokumacılığında değişik teknik ve kalite kumaşlar yapılmıştır (Yağan, 1978). Hititlerin giyim kültürü Mısır Uygarlığından çok etkilenmiştir (Gürsoy, 2004). Hititlinin günlük giysisi boynu dışarıda bırakan, diz boyunda tuniktir. Hurri gömleği denilen uzun gösterişli olanı, bayram kutlamalarında giyilmiştir. Renkli işlemeler ve metal süslerle bezenir, kemer veya kuşakla giyilmiştir. Kıvrık burunlu pabuç ya da çarıklar çeşitli renk ve formlarda yapılmıştır. Çorap ve tozluk giyilmiştir. Kadınlar dışarı çıkarken uzun pelerin giymişlerdir. Giysiler bronz iğne ile tutturulmuştur (Macqueen, 2001).

Görsel 23 Geç Hatti Dönemi'ne ait heykeldir. Ali Şar'da bulunan karı koca kabartması uzun evaze etek/elbisenin kapitone olduğu sanılan nervürleri belden başlamaktadır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 24 Genç Hitit Dönemi'ne ait iki heykel. Kral Tarbunza'ya ait soldaki heykel sanatın en yetkin örneğidir. Yakaya Asur şalı atılmış, giysinin etekleri kavisli drapelerden oluşmakta fevkalade estetik anlayışın ifadesidir. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 25 M.Ö.2100-2200 yılları insanının etnik özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Göğüs ve sırtta çapraz bağlanan bantlar, bu dönem giysilerinde sık kullanılmaktadır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 26 Saray soylusuna ait kabartma kalın kemerli ve bedenın üst tarafına tam oturan elbisenin yakası yuvarlak, kolları kısadır. Arka ve yanda boyuna pilileri vardır. Bu pililere Babil’de rastlanmaktadır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 27 M.Ö.730’lara ait bir İvriz Kabartmasıdır. Kral asimetric bir palto/elbise içine, kareli yuvarlak yakalı bir gömlek giymiş önde çok iri düğme/ broş ile tutturulmuştur. Eteğın bir bölümü kutu kare desenli diğer bölümü geometrik kavisli desenli kuşları bulunmaktadır. Eteklerde el işleme püsküller ve süsler görülmektedir. Tanrı vücudunu kaplayan kalın kumaştan elbise giymiştir. Belde kalın kemeri vardır. Yaka degaje ve aynı hatlar etekte de yer almaktadır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 28 Kargamış buluntularına ait örnektir. Kralın saray soylularına oğlunu takdim etmesini göstermektedir. Yanları belden itibaren uzun pilileri olan giysi kalın bir kemerle tutturulmuştur. Giysilerin kolları birbirinden farklıdır. Kral kenarları püsküllü bir şalı omzuna atmıştır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 29 Fildişi heykelcik Geç Hitit dönemine ait. Kadın bir Polos giymiş Truvakar kollu, kalın kemerli, uzun entari parçaları simetrik ve iri üzerine vücudu arkasını örten manto giymiş ve uçlarını önde kemerin içine sokmuştur. Kaynakça: (Gürsoy,2004)

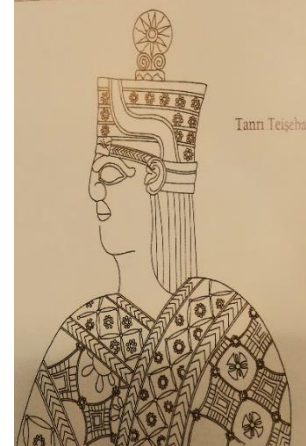
Görsel 30 Kral kapısının üzerindeki tanrı kabartması giyim bakımından çok yararlanan bir buluntudur. M.Ö. 14. yüzyıla ait kabartmalardaki miğfer ve üzerindeki boynuz, tanrının savaşçı olduğunun göstermektedir. Kalın kemerin içine sokulmuş bir de kılıç bulunmaktadır. Kemer, kısa bir eteği vücuda bağlamaktadır. Sağ dizın üzerine kuşak inmiş, sağ elde, ucu püsküllü bir balta yer almaktadır. Kaynakça: (Gürsoy,2004)

Elbiselerde balıksırtı desenler ve bez kuşaklar çok kullanılmıştır. Erkek giysilerinde uzun entariler görülmektedir. Hititlerde yuvarlak yaka, vücuda oturan etekleri evaze açılan, arkada düz, önde enine doğru çapraz nervürleri olan uzun etek veya elbiseler giyilmiştir. Bazen de önu

ve etekleri dikine parçalı, çapraz kapitoneli giysilerde tercih edilmiştir. Yunan ve Romalılarda görülen tuniklerin aslı Hititlere kadar uzanmaktadır. Hititlerde genel giysi buluntuları kral ve kraliçe ve saray soylularına ait olduğundan halkın giyim kuşamına ilişkin fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Tarih boyunca giyim kültürü ve sanat anlayışının ilk etkilendiği bilim dalı olan mimariye yansıyan anlayış giysilerde kendini göstermektedir. Hitit mimarisinin en büyük özelliği asimetrik, giysi tasarımına damgasını vurmuştur. Giysilerin en önemli özelliği ön arka ve sağ sol simetrisi Hitit giysilerinde görülmektedir. Anadolu’da halen kullanılan rozetler ve pullar bol süslemeli başlıklar Hitit tanrıçası Kupaba’ya (Kybele) aittir (Gürsoy, 2004).

3.2. Frigler ve Urartular

Frigler Batı Anadolu’da doğu uygarlığının başta giyim kuşam olmak üzere tüm kültürünü batı dünyasına taşımıştır. Giyim kuşam tarihinde çengelli iğneyi “fibula” adıyla ilk kez kullanmışlardır (Gürsoy, 2004). Frigler, Anadolu’da yaşamış en uygar uluslardan biridir. Giyim kuşam konusunda ileri gitmişlerdir. Oya işlemeyi onlar bulmuşlardır. Kıyafetlerine frigyen demişlerdir (Türkoğlu, 2008). Urartular da Doğu Anadolu’da kendi uygarlıklarını kurmuşlardır (Gürsoy, 2004). Urartu kadın giysileri tüm betimlemelerinde ayak bileğine kadar uzun resmedilmiştir. Urartu toplumunda metal kemer takma geleneği oldukça yaygındır. Betimlemelerde kumaştan yapılmış kuşaklarda görülmüştür (Konuralp, 2003). Dönemin giyim kültürü hakkında tanrı figürleri, tapınma ve sunu törenlerinin yanı sıra askeri giysiler de önemli ipucu vermektedir. Özellikle askeri giysiler giyim kültürünün önemli göstergesi olmuştur. Tunç kemerler, yoksul veya zengin birçok Urartuların elbiselerini tamamlamaktadır. Kemerlerin üzerinde kullanılan fantastik yaratıklar, kanatlı ve aslan- boğa figürleri gibi bezemeler kraliyet modasını çağrıştırmaktadır. Urartular ’da kumaşlarda bitkisel motifler, çiçek yapraklarının ağırlıkta olduğu desenler, el işi sanatında üstünlüklerini göstermektedir. Urartular ’da giyim kültürünün en önemli öğelerinden olan mücevher, bir sanat dalı olmuştur (Gürsoy, 2004).

Urartu Giyim Kültürü

Görsel 31 Tanrı Teişeba, boynuzlu ve bezemeli, taç metal bir başlık takmıştır. Tunica üzerine kaftan (pelerin) giymiş, pelerin çevresinde geometrik desenli su dikkati çekmektedir. Üzerinde altıgen rozetler bulunmaktadır. Önünde ve arka kısmında mızrak ucuna benzeyen şekiller de kutsal ağaç betimlemesi bulunmaktadır.

Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 32 Urartu Tanrısı Haldi’in başlığının üzerinde güneş kursu bulunmaktadır. Elinde tuttuğu kâse refahı ve anlayışı diğer elinde tuttuğu mızrak veya ok başı savaşı betimlemektedir. Tunica üzerine kaftan giyen tanrının kanatları bulunmaktadır. Tunicanın yakası ve kol evleri yuvarlaktır. Kaftan ya da pelerin önde kapanmamaktadır. Desenler geometrik, pelerinin ön ve arkası bele paralel çizgilerden oluşmaktadır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 33 Tanrı Teişeba giymiş olduğu pelerinde el işi süslemeler elbiseye yansımıştır. Yuvarlak rozetler, ana motif olarak tüm giysiyi kaplamıştır. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

3.3. Bizanslar

Günümüze kadar seçkin bir kültür çağı olarak tanımlanabilen Bizans Dönemi M.S.300 ile Orta Çağ'ın tamamını kapsamaktadır. İstanbul özellikle Hıristiyan giysilerinde günümüze kadar izlenebilen biçimlerin yaratıldığı bir bölge olmuştur (Gürsoy, 2004). Bizans'ta 6. yüzyılda İmparator Jüstinyen, ipek endüstrisini kurmuştur. Seçkin aksesuarlar, bol işleme giyimin temelini oluşturmuştur. Giysiler değerli taşlar ve incilerle süslenmiştir. Bizans giyimi Roma ve Doğu öğelerinin zengin bir birleşimi olarak gelişmiştir. Giyim Bizanslılar da uzun kollu tunik ve sagustan oluşmaktadır. Bir tür pelerin olun sagus yarım daire kesimlidir. Bu giysi kadın ve erkekler tarafından ortak giyilmiştir. Mozaiklerdeki kadın figürlerinde altta uzun kollu, uzun etekli bir tunik, üstüne işlemeli bezeli kolları dirsek boyu, eteği diz altında üst tunik görülmektedir (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986). Bizanslılar Türk giysilerinden oldukça fazla etkilenmiş, askeri giysileri örnek almışlardır. Türk başlığı olan 'Börk' ve 'Tunik' giysisi taşıyan birçok görüntüye Eski Bizans kilise betimlemelerinde rastlanmaktadır. Kadın giysilerinde desenler, sırma işlemler, bunların üzerinde yer alan, kürkler taşlar ve çeşitli başlıklar bulunmaktadır. Bizans giysilerinde kilise süslemeleri kullanılmıştır. Yünlü ve keten giysiler, pamuklu, poplin tarzı kumaşlar ve el tezgahlarında dokuma yapılmıştır. İpek genelde saten şeklinde oldukça ağır kullanılmıştır. Erkek ve kadın giysilerinde Roma Dönemi'nde kullanılan Tunica ve Stola dikkat çekmektedir. Bunların üzerine 'Paenula' denilen giysiler giyilmiştir. Tunica ve dalmatica adı verilen kemerle bağlanmayan uzun elbiseler de kullanılmıştır. Toplumun sınıflara ayrılmasıyla giysiler arasındaki farklar da artmıştır. Yaşan bu gelişmeler tarihin her döneminde olduğu gibi giyim kuşama da yansımıştır. Pastel renkler, sade ve gösterişli olmayan giysiler dikkat çekmiş, bu dönemin sonlarına doğru asillerin giysileri de giderek sadeleşmiştir (Gürsoy, 2004).

Görsel 34 Bizans Kraliçesi (solda) ve Bizans Prensesi (sağda) Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 35 11. Yüzyıl Bakire Meryem Kiev'deki Ayasofya Kilisesi'nde bulunan "Zafer" kemerindeki müjde sahnesinden ayrıntıdır. Kaynakça: (Köroğlu, 2007)

Görsel 36 İmparatoriçe Theodore ve Saraylı Hanımlar, 548 Aziz Vitale Kilisesi Ravenna, İtalya Kaynakça: (Köroğlu, 2007)

3.4. Selçuklular

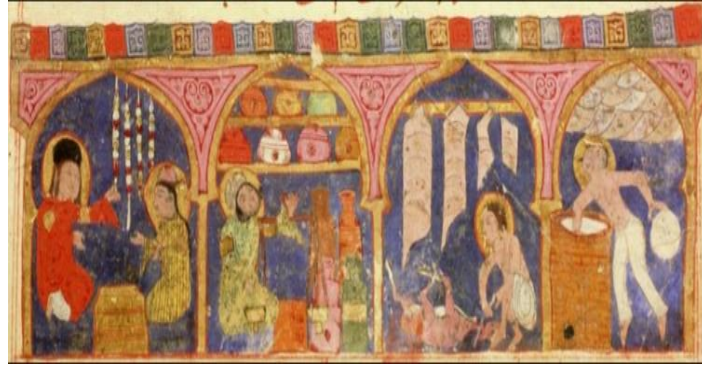
İlk Selçuklu Devleti İran'da kurulduğundan Arap yarımadası ve Abbasi etkilerinin yanı sıra İran ve Pers Uygarlığının Türk giyim kültürüne önemli ölçüde etkilediği tahmin edilmektedir. Oğuz boylarının her birinin kendine özgü farklı giysileri vardır. Boylar arasında giysilerde önemli farklılıklar olsa dahi kadın ve erkek kıyafetleri birbirine çok benzemektedir. Türklerin 10-12. yüzyıllardaki giysilerine ait bazı özellikler duvar tasvirlerinde görülmektedir. Bu tasvirlerden, bele sıkıca bağlanan ve ucu sarkık duran kemerler, ayak bileklerinden bağlı şalvarlar ve motiflerin olduğu anlaşılmaktadır. İpek kumaş ve sırmalı işlemelerin ön plana çıktığı giysiler görülmektedir (Gürsoy, 2004). Eski Türk boylarında insanlar ömürlerinin geniş bir bölümü at üzerinde geçirmesinden dolayı çizme ve kalın pantolon giymişlerdir. Devamlı açık havada yaşadıklarından soğuktan korunmak için kalın kürkten ve keçeden giysiler kullanmışlardır. Hayat tarzları ve tabiat şartları giyimlerini biçimlendirmiştir (Tavkul, 1993). Her mesleğe ayrı giysi Osmanlılar da Selçuklular dan gelen bir gelenek olmuştur. Selçuklular da ve Osmanlılar ilk dönemlerinde kadın ve erkek giysileri, birbirine oldukça yakındır. Bu dönemde hem kadınlar hem erkekler, önden açık ve diz altına kadar uzanan, kolları şeritlerle süslü, elbiseler giymişlerdir (Gürsoy, 2004). Ferace, kaftan, cepken, hırka ve şalvar bu dönemde kadınların giysileridir (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986). Kadınların başları örtülü, yüzleri peçesizdir. Kıyafetleri altta şalvar, içte gömlek üste kaftandan oluşmaktadır. Kaftanlarda kolun bedenle birleştiği yere tiraz denilen ince süsleme bantlar koymuşlardır (Tezcan, 1998). Seramik maden eserler üzerinde, taş kabartmalarda ve minyatürlerde yer alan giysilerin örnekleri Selçuklu kültürü ile Anadolu'ya taşınmış, günümüze ulaşmış ve bilgi edinilmiştir (Görünür, 2010).

Görsel 37 Selçuklu,12.yüzyılın son çeyreği. Luster tekniğinde yıldız çini.

Kaynakça: (Görünür,2010)

'Varka ve Gülşah yazması' Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan 13. Yüzyıla aittir. Anadolu Selçuklu Dönemi giysilerini tanıtmaya yönünden önemli bir Selçuklu sanat eseridir. Bu yazmadaki minyatürlerden anlaşılacağı üzere Selçuklu kadınlarının giysileri şalvar, gömlek ve entariden oluşmaktadır. Entariler uzun bol kollu, yakasız ve önden açık, şalvarlar bol paçalıdır Selçuklu kadınlarının giysileri, bol entarileri, bellerine taktıkları kuşak ya da kemerle, dizkapağı ile topuk arasında bir boyda kullanmışlardır. Entarileri etekleri bele toplanarak giyme geleneğinin Selçuklu döneminden itibaren var olduğu görülmektedir (Görünür, 2010).

Görsel 38 Varka ve Gülşah yazması

Kaynakça: <https://www.sanatiyolculugu.com/varka-ve-gulsah-mesnevisi/>

Görsel 39 13.yüzyıl Kubadabat Sarayı, sıraltı tekniği ile yapılmış figürlü duvar çinisi. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)
Görsel 40 Sıraltı tekniği ile yapılmış figürlü Selçuklu duvar çinilerine bir örnektir. Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 41 12-13. yy seramik Selçuklu tabağıdır. **Görsel 42** 13.yy Selçuklu kabartmasıdır. (Konya Kalesi'nden)
Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 43 Selçuklulara ait stuko figür Selçuklu tipini canlandırmaktadır. İki ucu aşağıya sarkan kuşakla bağlanmış kaftan Türk sanatında çok yaygın yıldız haç motiflerle süslenmiştir. Kaynakça: (Aslanapa, 1989)

Görsel 44 Londra Victoria and Albert müzesinde bulunan üç stuko heykeller de kaftan ile Selçuklu emirini canlandırmaktadır. Kaynakça: (Aslanapa, 1989)

3.5. Osmanlılar

Osmanlı giyim geleneği, Orta Asya giyim kültürünün devamı niteliğindedir. İslam ve Uzak doğu giyim kuşamıyla ilişkilendirilir ayrıca Anadolu geleneklerinden etkilenmiştir. Önden açık boy giysileri entari ve kaftanlar Osmanlı giysilerinin temel öğeleri olup Asya kökenli giyim tarzını devamı niteliğindedir. Osmanlı giyiminde en eski bilinen örnekler Pazırık kurganlarında bulunmuştur. Bu mezarlar İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Görünür, 2010). Dış giyim olarak 15. yüzyıldan itibaren hem erkek hem kadın tarafından ferace giyilmiştir. Ferace bedene hafif oturan kolları bol eteği yere kadar uzun önden açık giysidir. Şalvarlar altta çok geniş belde büzgülü ayak üzerine dökülen ev içi giysisidir (Tezcan, 1998).

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna müteakip Orhan Bey sınırları genişletirken kardeşi Alâeddin iç düzeni sağlamak için kılık kıyafetle ilgili yasalar çıkarmıştır. Külâh, börk, kavuk, sarık, serpuşlar, entari, cepken, cübbe kaftan gibi giysilerin ve merasim kürklerinin malzemesi, şekli, dokuması, rengi, astar ve süslemeler nizamla bağlanmıştır (Uğurlu, 1987).

Görsel 45 Osmanlı Dönemi Üçetek, Salta, Şalvar ve İçlik, Bindalı Kadın Giysileridir. Kaynakça: (Komşuoğlu, İmer, Seçkinöz, Alpaslan & Etike, 1986).

Osmanlı giysilerini Kuruluş Dönemi, Klasik Dönem, Batılılaşma Dönemi giysiler olarak incelemek gerekmektedir. Bu dönemlerdeki giysiler ve uygulamalar yine o dönemin tipik tarihi özelliklerini taşımaktadır. 1800'lerden sonra Osmanlı giysileri giderek batılılaşmış ve Osmanlı saray giysileri Jön Stil, Rokoko ve burjuva döneminin çağdaş özelliklerini uygulamada ve aksesuarda taşıdığı gözlenmektedir. Osmanlılar bunları kendi kültürleriyle yoğurarak farklı giyim kültürü yarattığı görülmektedir (Gürsoy, 2004).

Osmanlı Dönemi'nde 19.yüzyılın sonlarına kadar kıyafetlerin kadın erkek ayrımı olmaksızın fazla değişiklik göstermeden benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Giyilen kıyafetler iç gömleği, entari ve şalvardan oluşmaktadır. Entari üzerine en çok giyilen üstlükler hırka, cepken ve kaftan olarak değişebilmektedir. 17. yüzyıldan itibaren giysilerde işleme teknikleri süsleme özellikleri batıdan gelen etkilere paralel olarak etkilenme olmuştur. 18.yüzyıldan itibaren desen kompozisyonları değişen ipekliler kullanılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılda elbiselerin işlemleri, mercan ve inci kullanımı ağırlaşmıştır. Kıyafetlerin kesimlerinde ve süslemelerinde Avrupa kıyafetlerinde görülen kesim ve ayrıntılar görülmeye başlanmıştır (Görünür, 2010). 16. yüzyıldan itibaren Türkler Avrupa fetihlerinden sonra, doğuya dönüp Orta Doğu'da ve Kuzey Afrika'da fetihler düzenleyip, kültürlerini gittikleri yerlere götürmüşlerdir. 18. yüzyıldan itibaren oryantalist ressamın çok sevdiği konular arasında olan bu bölgenin insanların giysileri ressamlar tarafından çizilmiştir (Scarce, 1987). Kıyafet albümleri giysilerin bugün tanınmasında çok önemli rol üstlenmiştir. 17. Yüzyıldan sonra İstanbul'da batılılar için kıyafet resimleri ve albümler üreten atölyeler açılmıştır. 18. Yüzyıl Osmanlı nakkaşlarından Levni ve Abdullah Buhari albüm hazırlamış önemli sanatçılardandır. Giysileri saklama geleneğinin olmaması pek çok örneğin kaybolması nedeniyle Türk giyim kuşamının geçmişi ile ilgili araştırmalar, kıyafet albümleri ve giysileri çizmiş sanatçıların resimleri sayesinde öğrenilmiştir Osmanlı Döneminde kıyafetlerin, fazla değişiklik göstermeden benzer öğelerle 19. yüzyılın sonlarına kadar devam etmesi zamanla değişim olduğu göstermektedir (Görünür, 2010).

Görsel 46 16.yüzyıl başında Türk Halkı'nın yaşantısını konu eden, Viyana- Nationalbibliothek'de saklanan Yazmadaki Minyatür: Giysi olarak kullanılan Dokuma Örneklerini göstermektedir. Kaynakça: (Uğurlu, 1987)

Görsel 47 Osmanlı yönetiminde Anadolu dokumalarında yapıma son dönem giysileridir. Kaynakça: (Uğurlu, 1987).

Nohut rengi taraklı canfesten hırka

Mavi taraklı canfesten iç kaftanı

İç kaftanı

Görsel 48 16. yüzyıl sonu (ö.1605) ait. Üzeri gümüş yaldızla üç benek baskılı Sultan III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan'a ait TSM 13/205 Kaynakça: (Tezcan, 1998)

Görsel 49 yüzyıl sonu (ö.1605) ait. Üzeri gümüş yaldızla üç benek baskılı Sultan III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan'a ait TSM 13/198 Kaynakça: (Tezcan, 1998)

Görsel 50 (Ö.1650) ait. İç kaftanı gülkurusu rengi, ipekli Sultan I. Ahmed'in kızı Hanzade Sultan'a ait TSM13/294 Kaynakça: (Tezcan, 1998).

Levni ve Abdullah Buhari bu resimlerde, on sekizinci yüzyıl başkent kadınlarının ev içi giysilerini belgelemiş ve dönemin kadın giyimi modasını yansıtmışlardır. Bu resimlerden İstanbul'da, Türk, Ermeni ve Adalar'da yaşayan Rum kadınların bazı ayrıntılarda birbirlerinden ayrılan ev içi giyimleri konusunda fikir edinilmiştir. Bu bakımdan Abdullah Buhari'ye ait kıyafet tasvirlerinin, 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı kadınlarının giyim tarzını yansıtan önemli görsel belgeler olduğu şüphesizdir (Mahir, 1999).

Görsel 51 Osmanlı ihtişam ve zenginliğini vurgulayan gümüş sim klabdan atkı ile dokunmuş seraser dokuma giysi Kaynakça: (Uğurlu, 1994)

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı kadın kıyafetlerinin büyük değişiklikler gösterdiği geleneksel giyim tarzından uzaklaşıp ithal edilen bambaşka bir modanın etkisine girdiği dönemdir. 1870'lerden sonra Osmanlı kadını Avrupalı kadından ayırt edilemeyecek bir tarzda giyinmeye başlamıştır. Geleneksel kıyafet entari, şalvar ve kaftan temelde benzer öğelerle

kullanılmaya devam edilmiş biçimsel değişiklikler olmuştur. Modayı belirleyen kesim Saray ve çevresinde yer alan hanımlardır. Buradan halka yayılmaktadır. 19. yüzyılın başında üçetek ve dört etek entariler giyilmeye başlamışlardır. Üçetek entarilerin uzun etekleri ile uyumlu uzun kolları, manşetli düğmelerle iliklenen, bilek hizasında son bulan kısa kollara dönüşebilmektedir. Hırka, ferace gibi üst giysilerinde düz kol kesimleri, Avrupa tarzı kıyafetlerde görülen kol biçimine uygun dirsek kıvrımı verilerek hazırlanmaktadır (Görünür, 1998).

3.6. Anadolu Halk Giysileri

Yüzyıllar boyu Anadolu halk giysileri Anadolu Yarımadası'nda yaşayan halkın kendine özgü kültürünün yansıması olmuştur. El tezgahlarında dokunmuştur. Çok renkli çok gösterişli el işi ağırlıklıdır ve gelenek ve görenekten etkilenmiştir. Güncellik ve moda endişesi dışında, öz ve bozulmamış giyim kültürünü anlatmaktadır. Halkın evde, işte, törenlerde, bayramlarda, düğünlerde giydiği renkli giysileri kapsamaktadır (Gürsoy, 2004).

Anadolu halk giysilerinden örnekler

Görsel 52 Manisa'da pazar yerinde günlük giysileri içinde Naldöken'li bir kadın Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 53 Muğla Çomakdağ giysilerinin arkadan görünümü Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 54 Konya köylerinden yöresel giysilerle nine ve torun Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 55 Dadaylı bir kızın yöresel giysiden arkadan görünümü Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 56 Kastamonu'dan bir gelin ona yardım eden genç kız Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

Görsel 57 Balıkesir dağ köylerinden iki örnek Kaynakça: (Gürsoy, 2004)

4. SONUÇ

Türk kültürünün en önemli miraslarından biri olan giyim kuşam, örtünmek ve korunmak amacı ile ortaya çıkmıştır. Ait olduğu toplumun kültürel özelliklerini göstermiştir. Giyim kültürü tarih boyunca değişimler kaydetmiştir. İnsanın giyinme isteği ve arzusu tarihsel süreçte değişime uğramıştır. Bu değişiklikler tarih öncesi çağlardan başlayıp, Mezopotamya coğrafyasında kurulan devletlerde gelişmiş, Orta Asya'dan gelip Anadolu'da kurulan uygarlıklarla kaynaşmış, Bizans ve Osmanlıda estetik anlayışla farklı giyim kültürü yaratmıştır. Anadolu giyim yaşam kültürü renkli çok gösterişli el işi ağırlıklıdır ve gelenek ve görenekten etkilenmiştir. Zengin giyim kuşam kültürünün unutulmuş ve yaşayan örneklerini gelecek kuşaklara aktarma çalışmaları yetersizdir. Türk giyim kültürü kalitesi, motif zenginliği, canlılık ve zarafeti ile Anadolu insanının yaşam biçimini yansıtmaktadır. Günümüzde hala birçok bölgede geleneksel giysiler kullanılmakta Türk giyim kuşamının önemli belgeleri niteliği taşımaktadır. Bu giysileri korumak gelişimlerini sağlamak kültürümüzün yok olmasını engelleyecektir. Kültürel değişim ve gelişimle büyük değişikliğe uğrayan giyim kuşam geleneğini disiplinler arası çalışmalarla tüm boyutları ile tanıyıp tanıma çalışmaları gereklidir. Korunup gelecek kuşaklara aktarılması, akademik çalışmalara konu olması açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Artun, E. (2008). Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim- Kuşam Geleneği, Halk Kültürü'nde Giyim- Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri.
- Aslanapa, O. (1984). Türk Sanatı I-II, İstanbul, Kervan Yayınları.
- Aslanapa, O. (1989). Türk Sanatı, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Aksoy, S. & Çelik, T. (2013). Mezopotamya Uygarlığında Süryani Tarihi, Nika Yayınevi.
- Aytaç, Ç. (1982). El Dokumacılığı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi..
- Barışta, H.Ö. (1984). Türk İşleme Sanatı Tarihi, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Bordreuil, P., Chatonnet, F.B., & Michel, C. (2015). Tarihin Başlangıçları Eski Yakındoğu Kültür ve Uygarlığı, Alfa Yayınları.
- Crawford, H. (2010). Sümer ve Sümerler, Cambridge University Londra Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Arkadaş Yayınevi.
- Çoruhlu, Y. (1998). Erken Devir Türk Sanatının ABC'si, İstanbul, Kabala Yayınevi.
- Diyarbakirli, N. (1972). Hun Sanatı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Erden, A., (1998), Anadolu Giysi Kültürü, Ankara, Dumat Ofset: 363.
- Ergenekon, C.B. (1999). Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Görünür, L. (2010). Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminden Kadın Giysileri, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu.
- Gürsoy, T. A. (2004). Dünden Bugüne Giyim Kültürü ve Moda, İstanbul, Yayın Evi,

Mithat Selection 1.Cilt.

Kafesoğlu, İ. (1984). Türk Milli Kültürü, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Koç, F. & Koca, E. (2015). Kütahya'nın Entarili Geleneksel Kadın Giysilerinin Gösterge Bilimsel Çözümlemesi, Milli Folklor. 2015, Vol. 27 Issue 106, p70-87.

Komşuoğlu, Ş., İmer, A., Seçkinöz, M., Apaslan S. & Etike, S. (1986). Resim II Moda Resmi Ve Giyim Tarihi, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi Wep- Ofset Tesisleri.

Konuralp, İ.Z. (2003). Urartu Resim Sanatında Kadın Giysileri “Metal Eserler Işığında” İstanbul, Doktora Tezi.

Köroğlu G. (2007). Bizans'ın Esvabı. P Dünya Sanatı Dergisi, Tekstil ve Sanat (44):64-75.

P Moda ve Sanat Dergisi, Sayı 12 Kış 98-99.

Macqueen, J.G. (2001). Hititler ve Hitit Çağında Anadolu, Ankara, Arkadaş Yayınevi Çev. Esra Davutoğlu.

Mahir, B. (1998). Abdullah Buhari'nin Minyatürlerinde 18. Yüzyıl Osmanlı Kadın Modası, P Sanat Kültür Antika 'Moda ve Sanat' Sayı 12 Kış 98-99.

Ögel, B. (1984). İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına. Göre, Ankara, Türk Tarih Kurumu.

Ökse, T. (2008). Eskiçağ Anadolu'sundan Günümüze Ulaşan Giysi Tipleri, Halk Kültürü'nde Giyim- Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri.

Salman, F. (1988). Tarihi Türk Kumaşlarında Desen ve Renk Anlayışı, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Cilt 0 (4).

Scarce, J. (1987). Women's Costume of the Near and Middle East, London.

Tavkul U. (1993) Tarihi Türk erkek kıyafetleri, Milli Folklor Dergisi, (19):40-45

Tezcan, H. (1998). 16.-17. Yüzyıl Osmanlı Sarayında Kadın Modası, P Sanat Kültür Antika 'Moda ve Sanat' Sayı 12 Kış 98-99.

Türkoğlu, S. (2002). Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam, İstanbul.

Türkoğlu, S. (2008). Panel, Halk Kültürü'nde Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri

Uğurlu, A. (1987). Osmanlı Yönetiminde Anadolu Dokuma Sanatı, İlgi Dergisi, İstanbul, Sayı 51. Apa Ofset Basımevi. s:24-29.

Uğurlu, A. (1994). Osmanlı Dokumalarında Süs ve İhtişam. İstanbul: İlgi Dergisi. Sayı 76. Apa Ofset Basımevi. s:10-13.

Yağan, Ş.Y (1978). Türk El Dokumacılığı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
Apa Ofset Basımevi.

<https://www.sanatinyolculugu.com/varka-ve-gulsah-mesnevisi/>